

Т.П. ЯХНО, Т.О. ГУСАКОВСЬКА

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТАН ВНУТРІШНЬОГО СПОЖИВЧОГО РИНКУ

Зовнішньоекономічна політика є важливою складовою економічної політики держави, що забезпечує її вплив на розвиток національної економіки в цілому та споживчого ринку зокрема. Незважаючи на велику кількість досліджень в даній області та розгляд зовнішньоекономічної політики країни науковцями в різних аспектах, недостатньо розробленими залишаються питання розгляду її впливу на функціонування споживчого ринку всередині країни. Метою статті є розробка рекомендацій щодо аналізу ефективності зовнішньоекономічної політики через оцінку стану споживчого ринку.

При дослідженні впливу зовнішньоекономічної політики на функціонування внутрішнього споживчого ринку запропоновано зосереджувати увагу на забезпеченні потреб споживачів та конкурентоспроможності вітчизняних виробників на внутрішньому ринку. При цьому з позицій досягнення соціального розвитку країни та добробуту населення пріоритетним визначено реалізація потреб споживачів за рахунок виробництва вітчизняних товарів при забезпеченні конкурентного рівня якості. Розроблено стратегічну карту та визначено сукупність стратегічних цілей зовнішньоекономічної політики держави щодо впливу на внутрішній споживчий ринок. Для оцінки ефективності зовнішньоекономічної політики визначено набір ключових показників функціонування споживчого ринку, які відображають ступінь досягнення стратегічних цілей. Такими показниками є частка імпортованих товарів на внутрішньому споживчому ринку України, індекс динаміки обсягів імпорту та індекси динаміки обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України. Зазначені показники були розраховані щодо основних галузей промисловості, які забезпечують задоволення потреб населення на споживчому ринку. Проведені розрахунки та аналіз показників дозволив зробити висновок про те, що серед розглянутих сегментів ринку лише у сфері продовольчих товарів та друкованої продукції спостерігаються позитивні результати щодо досягнення стратегічних цілей. Щодо інших галузей на даний момент констатуємо негативні тенденції, що вимагають застосування інструментів політики імпортозаміщення. Серед цих інструментів найбільшого значення набувають заходи державної цільової підтримки, спрямованої на розширення виробництва та інноваційного розвитку вітчизняного бізнесу шляхом створення умов для залучення іноземних інвестицій, а також імпортні тарифні квоти та технічні стандарти для товарів, що ввозяться.

Ключові слова: зовнішньоекономічна політика, зовнішньоекономічна стратегія; споживчий ринок, добробут населення, потреби, імпортозаміщення, частка імпорту, прями іноземні інвестиції.

Т.П. ЯХНО, Т.А. ГУСАКОВСКАЯ

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ И ЕЕ ВЛИЯНИЕ НА СОСТОЯНИЕ ВНУТРЕННЕГО ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО РЫНКА

Внешнеэкономическая политика является важной составляющей экономической политики государства, которая обеспечивает ее влияние на развитие национальной экономики в целом и потребительского рынка в частности. Несмотря на большое количество исследований в данной области и рассмотрение внешнеэкономической политики страны учеными в разных аспектах, недостаточно разработанными остаются вопросы рассмотрения ее влияния на функционирование потребительского рынка внутри страны. Целью статьи является разработка рекомендаций по анализу эффективности внешнеэкономической политики через оценку состояния потребительского рынка. При исследовании влияния внешнеэкономической политики на функционирование внутреннего потребительского рынка, предложено сосредоточить внимание на обеспечении потребностей населения и конкурентоспособности отечественных производителей на внутреннем рынке. При этом с позиции достижения социального развития страны и благосостояния населения в качестве приоритета определена реализация потребностей потребителей за счет производства отечественных товаров при обеспечении конкурентного уровня качества.

Разработана стратегическая карта и определена совокупность стратегических целей внешнеэкономической политики государства по влиянию на внутренний потребительский рынок. Для оценки эффективности внешнеэкономической политики предложен набор ключевых показателей функционирования потребительского рынка, отражающих степень достижения стратегических целей. Такими показателями являются доля импортных товаров на внутреннем потребительском рынке Украины, индекс динамики объемов импорта и индексы динамики объема прямых иностранных инвестиций в экономику Украины. Указанные показатели были рассчитаны для основных отраслей промышленности, обеспечивающих удовлетворение потребностей населения на потребительском рынке. Проведенные расчеты и анализ показателей позволил сделать вывод о том, что среди рассмотренных сегментов рынка только в сфере продовольственных товаров и печатной продукции наблюдаются положительные результаты по достижению стратегических целей. Что касается других отраслей, констатируем негативные тенденции, требующие применения инструментов политики импортозамещения. Среди этих инструментов наибольшее значение приобретают меры государственной целевой поддержки, направленной на расширение производства и инновационного развития отечественного бизнеса путем создания условий для привлечения иностранных инвестиций, а также импортные тарифные квоты и технические стандарты для ввозимых товаров.

Ключевые слова: внешнеэкономическая политика, внешнеэкономическая стратегия, потребительский рынок, благосостояние населения, потребности, импортозамещение, доля импорта, прямые иностранные инвестиции.

Т.П. ЯХНО, Т.О. HUSAKOVSKA

FOREIGN ECONOMIC POLICY OF UKRAINE AND ITS INFLUENCE ON THE STATE OF DOMESTIC CONSUMER MARKET

Foreign economic policy is an important part of the economic policy of government. This fact causes its influence on development of the national economy in whole and consumer market in particular. Although there are many researches in this field and scientists look into foreign economic policy from different standpoints, influence of foreign economic policy on consumer market performance has not yet been sufficiently explored. The purpose of the present article is to develop recommendations for the analysis of foreign economic policy effectiveness with the aid of the assessment of the state of consumer market.

© Т.П. Яхно, Т.О. Гусаковська, 2019

In the study of influence of foreign economic policy on consumer market performance it is suggested to focus on meeting the demands of consumers and competitive ability of domestic producers in the domestic market. Realization of the demands of consumers through the production of domestic goods of good quality is estimated as a priority from the perspective of social development of the country and well-being of the population.

The strategic map was made, a set of strategic goals of foreign economic policy of the state concerning influence on domestic consumer market was developed. A set of core indicators of consumer market performance reflecting degree of achievement of strategic goals was determined for assessing the effectiveness of foreign economic policy. The indicators include the share of imported goods on domestic consumer market of Ukraine, an index of dynamics of import and indexes of dynamics of foreign direct investment in economy of Ukraine. These indicators were calculated for basic branches of industry which provide meeting the needs of the population on consumer market.

The calculations that were done and analysis of indicators led to the conclusion that positive results in achievement of strategic goals occur only in the area of food commodities and printed product among reviewed market segments. In other areas we stated to date negative trends that require the use of import substitution policy tools. Government targeted support measures aimed to increase production and innovative development of the national business by creating conditions for the attraction of foreign investment, as well as import tariff quotas and technical standards for goods that are being imported are the most important of these tools.

Key words: foreign economic policy, external economic strategy; consumer market, well-being of the population, needs of consumers, import substitution, share of import, foreign direct investment.

Вступ. Нині на багатьох сегментах споживчого ринку спостерігається низький рівень задоволення попиту вітчизняними виробниками. Серед причин такої ситуації є спад виробництва через незадовільний рівень промислової політики держави. Однак крім промислової політики важливий вплив на ситуацію на внутрішньому споживчому ринку України здійснює також зовнішньоекономічна політика держави. В умовах зростаючої глобалізації та інтеграції України в світову економіку зовнішньоекономічні фактори здійснюють все більший вплив на структуру та динаміку внутрішнього споживчого ринку. Завданням держави в цих умовах стає регулювання впливу цих факторів з метою захисту інтересів як споживачів, так і внутрішніх виробників.

Зовнішньоекономічна політика є важливою складовою економічної політики держави, що забезпечує її вплив на розвиток національної економіки в цілому та споживчого ринку зокрема. Тому для дослідження причин основних тенденцій на споживчому ринку проведемо аналіз основних інструментів даної політики та їх застосування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням дослідження зовнішньоекономічної політики присвячені роботи низки вчених, зокрема Борисенко О.П., Гордуновського О.М., Олейнова О.Г., Пугачевської К.С., Аранчій В.І., Перетятко І.В., Архрейської Н.В., Панасейко І.М. та інших [1-4; 9; 12]. Незважаючи на велику кількість досліджень в даній області та розгляд зовнішньоекономічної політики країни науковцями в різних аспектах, недостатньо розробленими залишаються питання розгляду її впливу на функціонування споживчого ринку всередині країни.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо аналізу ефективності зовнішньоекономічної політики через оцінку стану споживчого ринку.

Результати дослідження. Розглядаючи завдання зовнішньоекономічної політики, вчені відзначають два аспекти: реалізацію конкурентних переваг національних виробників на зовнішньому ринку та сприяння зростанню добробуту споживачів за рахунок споживання необхідних імпортованих товарів [4, с. 23]. Ці два аспекти є взаємозалежними, оскільки підвищення конкурентоспроможності національних виробників на зовнішньому ринку дасть можливість підвищувати рівень бюджетних надходжень, що в свою чергу, забезпечить можливості для соціального розвитку

держави. Однак, якщо говорити про споживчі товари та послуги, спираючись на дані аналізу внутрішнього споживчого ринку, проведені у попередньому підрозділі, відзначимо, що по відношенню до низки галузей залишається невирішеним питання забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на внутрішньому ринку. Тобто реалізація потреб споживачів у багатьох сегментах споживчого ринку дійсно забезпечується імпортованими товарами. Так, серед непродовольчих товарів частка імпортованих товарів на внутрішньому ринку перевищує 90%. Для вирішення цієї проблеми з боку держави необхідно застосування інструментів не лише промислової політики, але також і зовнішньоекономічних важелів впливу.

Тому, завдання зовнішньоекономічної політики держави мають включати в себе забезпечення добробуту населення та конкурентоспроможності національних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринку (рис. 1).

Важливим фактором зростання добробуту населення є забезпечення його потреб у споживанні якісних товарів і послуг. Проте не викликає сумніву, що можливість задоволення потреб споживачів вітчизняними виробниками є більш пріоритетною в аспекті забезпечення соціально-економічного розвитку держави. Нинішня ситуація превалювання імпортованих товарів на внутрішньому споживчому ринку України на думку багатьох вчених є передумовою реалізації політики імпортозаміщення [7; 11; 12]. При цьому вчені наголошують на значних недоліках протекціонізму при реалізації даної політики. Так, К. Пугачевська відзначає, що «для успішності такої політики важливо дотримуватись балансу між підтримкою товаровиробників і стимулюванням конкуренції» [12]. А. Олейнов у своєму дослідженні теорії економічної політики також наголошує на тому, що «...наслідки протекціонізму в зовнішньоторговельній політиці не однозначні і можуть вести до протилежних результатів» [9, с. 4]. Вчений робить висновок про те, що «...зовнішньоторговельна політика, що максимізує дохід від зовнішньоторговельних операцій, відрізняється від зовнішньоторговельної політики, яка максимізує національний добробут», а «...скорочення обмежень у зовнішній торгівлі за інших рівних умов сприяє зростанню національного добробуту» [9, с. 4]. Негативними наслідками політики протекціонізму, з

одного боку, є незадоволення потреб споживачів товарами високої якості за доступними цінами, а з іншого - низька конкурентоспроможність вітчизняних виробників, неможливість їх виходу на зовнішні ринки. Так, наслідком введення імпорتنних обмежень є відсутність мотивації вітчизняних підприємців щодо підвищення ефективності виробництва та підвищення якості товарів і послуг. З іншого боку, політика лібералізму в умовах трансформаційної економіки може призвести до повного витіснення національних виробників на внутрішньому ринку та, відповідно, відсутності будь-яких перспектив для виходу на зовнішні ринки. Як показують результати аналізу, проведеного в попередньому підрозділі, саме таку

ситуацію можна спостерігати щодо окремих галузей економіки України. Крім того, для трансформаційної економіки інструменти політики протекціонізму дозволять забезпечити залучення інвестицій для становлення розвитку промисловості. Це, в свою чергу, буде сприяти створенню робочих місць та забезпеченню платоспроможного попиту на внутрішньому споживчому ринку. При цьому, зважаючи на катастрофічні темпи міграції робочої сили, застосування інструментів політики протекціонізму в Україні щодо підтримки національних виробників може бути виправданим з позиції забезпечення соціального розвитку та національної безпеки.

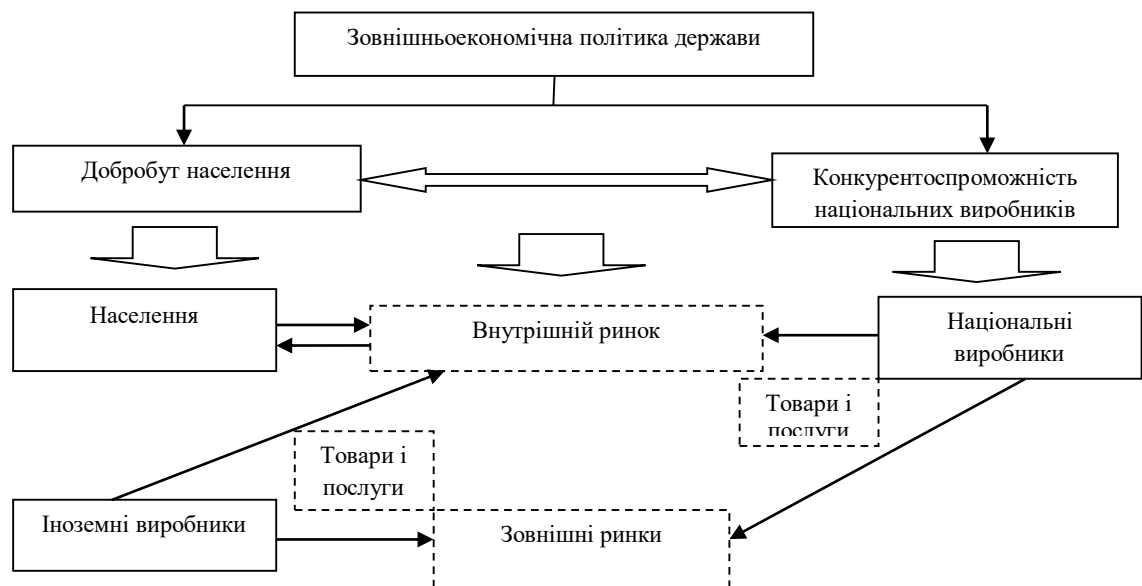

Рис. 1. Завдання та напрями реалізації зовнішньоекономічної політики держави

Джерело: авторська розробка

Виходячи з вищезазначеного, побудова механізмів реалізації зовнішньоекономічної політики має базуватись на інструментах, що дозволять підтримувати розвиток вітчизняних виробників в умовах конкуренції та підвищувати добробут населення. Завданням держави є забезпечення дотримання балансу між підтримкою вітчизняних виробників та стимулюванням конкуренції на внутрішньому ринку. При цьому теорія імпортозаміщення не дає відповіді на запитання про принципи і способи вибору галузей для впровадження цієї політики, а покладання цих функцій на органи державної влади часто створює підґрунтя для зловживань, коли особи та компанії, наближені до владних структур, отримують додаткові можливості для перерозподілу державних коштів на свою користь [6, с. 142].

Борисенко О.П. пропонує застосування механізму реалізації стратегії зовнішньоекономічної політики, що ґрунтується на комбінації трьох стратегій – протекціонізму, конкурентоспроможності та інтеграційної та їх поетапного впровадження [3]. Такий механізм покликаний забезпечити стимулювання розвитку підприємств за рахунок поступової

трансформації механізмів державного регулювання ЗЕД: з обмежуючих у стабілізуючі, зі стабілізуючих у стимулюючі, зі стимулюючих у підтримуючі конкуренцію, а з підтримуючих конкуренцію у активні інтеграційно-конкурентні [3]. Реалізація стратегії протекціонізму передбачає використання таких інструментів, як митні тарифи, спеціальні надбавки до ставок мита, імпорتنі квоти, технічні стандарти та державна цільова підтримка, що спрямована на розширення виробництва, запровадження ресурсозберігаючих технологій. Для стратегії конкурентоспроможності та інтеграційної стратегії автор пропонує використання митних тарифів та впровадження державної цільової підтримки, спрямованої на впровадження інноваційних технологій, стандартизації за міжнародними правилами [3]. Вказані стратегії автор пропонує впроваджувати поетапно в залежності від рівня розвитку промисловості, змін внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури.

Розглядаючи вплив зовнішньоекономічної політики на функціонування споживчого ринку всередині країни, зосередимо увагу на забезпеченні потреб споживачів та конкурентоспроможності

вітчизняних виробників на внутрішньому ринку. При цьому з позицій досягнення соціального розвитку країни та добробуту населення пріоритетним є забезпечення потреб споживачів за рахунок виробництва вітчизняних товарів при забезпеченні конкурентного рівня якості.

Поширеною є оцінка результативності зовнішньоекономічної політики за допомогою інтегрального показника зовнішньоекономічної безпеки [2; 4; 8; 10]. Методичні рекомендації Міністерства економічного розвитку і торгівлі України визначають зовнішньоекономічну безпеку (ЗЕБ) як стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов для розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці [8]. Інтегральний показник зовнішньоекономічної безпеки базується на розрахунку одинадцяти показників, що її характеризують: відкритість економіки, коефіцієнт покриття експортом імпорту, питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі експорту товарів, питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі імпорту товарів, питома вага провідного товару в загальному обсязі експорту товарів, питома вага провідного товару в загальному обсязі імпорту товарів (за виключенням енергетичного імпорту), питома вага сировинного та низького ступеня переробки експорту промисловості в загальному обсязі експорту товару, частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, індекс умов торгівлі (ціновий), завантаженість транзитних потужностей нафтотранспортної системи,

завантаженість транзитних потужностей газотранспортної системи. Деякі вчені виділяють також окремо показники експортної та імпоротної безпеки [1; 10]. Оскільки першочерговим завданням держави є забезпечення добробуту населення, то, на наш погляд, в першу чергу слід зосередити увагу на проблемах розвитку внутрішнього споживчого ринку та, зокрема, імпоротної безпеки, адже витіснення вітчизняних виробників з внутрішнього споживчого ринку призводить до занепаду національного виробництва, зниження доходів населення та зростання безробіття, зниження рівня надходжень до держбюджету та скорочення соціальних програм, відтоку робочої сили з країни.

Як відзначалося вище, саме споживчий ринок є одним із основних факторів та індикатором рівня добробуту населення, тому при розгляді ефективності зовнішньоекономічної політики та зовнішньоекономічної безпеки нами буде зосереджено увагу на цій складовій національної економіки. Оскільки різні сегменти споживчого ринку мають різний рівень розвитку, то очевидно, що інструменти зовнішньоекономічної політики мають корелювати в залежності від стану розвитку кожного сегменту.

Тому виникає необхідність відбору та аналізу ключових показників, що можуть слугувати критерієм для визначення пріоритетності виду зовнішньоекономічної політики та формування відповідної стратегії для кожного сегменту. Для цього побудуємо стратегічну карту та визначимо сукупність стратегічних цілей зовнішньоекономічної політики держави (рис. 2).

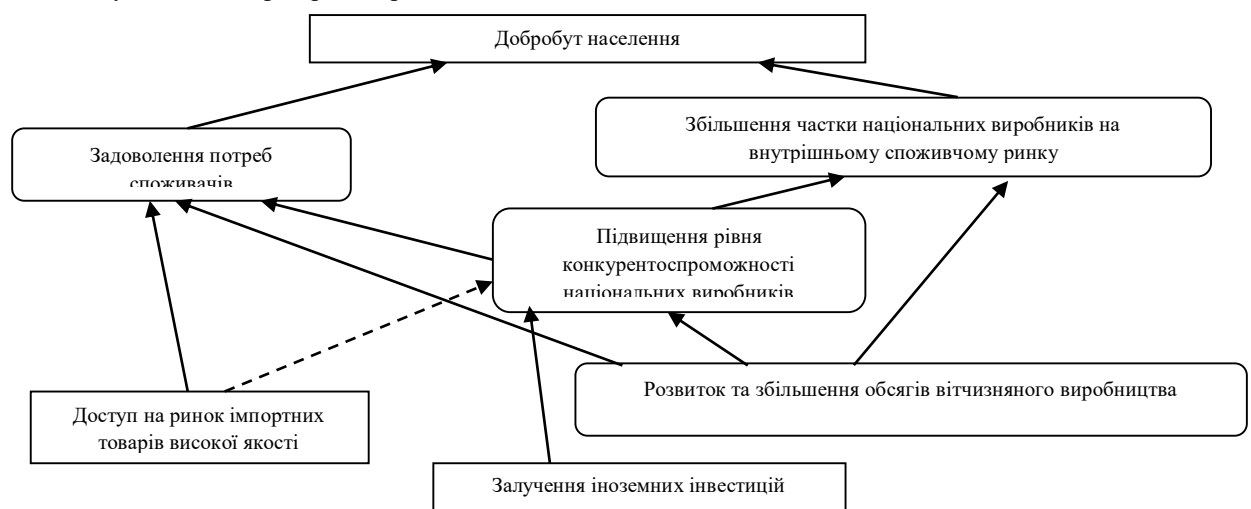

Рис. 2. Стратегічна карта основних цілей зовнішньоекономічної політики держави щодо впливу на внутрішній споживчий ринок

Джерело: авторська розробка

Для визначення ефективності зовнішньоекономічної політики та рекомендацій щодо пріоритетних інструментів для її реалізації розглянемо показники функціонування споживчого ринку, які відображають ступінь досягнення стратегічних цілей.

Рівень експансії зарубіжних компаній на внутрішньому ринку, в першу чергу, відображає частка імпорту у внутрішньому споживанні (табл. 1).

Таблиця 1 – Частка імпорту на внутрішньому споживчому ринку України

Сегменти ринку	Рік										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Продовольчі товари	0,118	0,118	0,116	0,118	0,128	0,137	0,145	0,144	0,148	0,152	0,178
Товари текстильні та галантерея	0,618	0,522	0,536	0,589	0,573	0,658	0,733	0,7	0,662	0,68	0,741
Килими, покриття для підлоги та стін	0,554	0,556	0,483	0,525	0,519	0,539	0,544	0,544	0,538	0,541	0,554
Одяг	0,813	0,834	0,846	0,893	0,892	0,923	0,932	0,941	0,943	0,947	0,949
Взуття	0,956	0,954	0,936	0,958	0,964	0,972	0,977	0,97	0,969	0,971	0,963
Товари парфумерно-косметичні	0,745	0,72	0,723	0,742	0,74	0,773	0,791	0,795	0,802	0,817	0,824
Товари фармацевтичні	0,461	0,467	0,476	0,479	0,492	0,492	0,492	0,491	0,496	0,497	0,502
Друкована продукція	0,184	0,165	0,144	0,13	0,125	0,11	0,102	0,109	0,111	0,105	0,202
Вироби паперові	0,296	0,278	0,272	0,251	0,253	0,251	0,266	0,46	0,463	0,448	0,496
Компютери, електронна та оптична продукція	0,833	0,886	0,883	0,939	0,97	0,988	0,991	0,994	0,992	0,993	0,99
Автомобілі та автотовари	0,612	0,685	0,757	0,814	0,854	0,874	0,893	0,895	0,921	0,94	0,947
Побутові прилади	0,911	0,895	0,852	0,886	0,89	0,893	0,885	0,881	0,888	0,875	0,895
Меблі	0,309	0,364	0,379	0,433	0,45	0,458	0,501	0,556	0,579	0,552	0,564
Ігри та іграшки	0,698	0,602	0,623	0,663	0,7	0,768	0,795	0,833	0,834	0,852	0,868

Джерело: розраховано за даними [5]

Аналіз розрахованих показників дозволяє виявити галузі, в яких спостерігається високий рівень імпортозалежності та може відбуватись витіснення з ринку вітчизняних виробників. За представленими даними такими сегментами є одяг, взуття, товари парфюмерно-косметичні, товари фармацевтичні, меблі, побутові прилади, іграшки та ігри, автомобілі та авто товари, а також комп'ютери та електронна продукція. Причому в сегменті електронної продукції майже 100% товарів на ринку імпортується. Майже те ж саме можна сказати і про ринок одягу та взуття, а також побутові прилади, автомобілі та авто товари. Аналізуючи динаміку даного показника, можемо також спостерігати поступове витіснення вітчизняних виробників в таких сегментах як паперові вироби, меблі, ігри та іграшки.

Ще одним показником, що дозволить проаналізувати поведінку імпортерів на внутрішньому споживчому ринку, є динаміка обсягів імпорту. У табл. 2 представлено індекси зростання (зниження) обсягів імпорту за групами товарів, що представлені на споживчому ринку України, відносно попереднього року.

Порівнюючи дані частки ринку імпортованих товарів та динаміку зміни обсягу імпорту, можемо більш

повною мірою охарактеризувати ситуацію на споживчому ринку. Так, у сегменті продовольчих товарів протягом 2016-2018 рр. спостерігається зростання обсягів імпорту (крім жирів та олій рослинного та тваринного походження). При цьому, незважаючи на незначну частку імпортованих товарів у цьому сегменті, все ж бачимо її збільшення від 11,8% у 2010 р. до 17,8% у 2017 р. Серед розглянутих галузей незначна частка імпортованих товарів спостерігалась у секторі друкованої продукції. У цьому сегменті також можемо відзначити незначне зростання імпорту лише у 2010-2012 рр., 2016 та 2018 рр. Негативні тенденції спостерігаються у сегментах ринку, де було відзначено частку імпорту понад 80% (виробництво одягу та взуття, прилади та апарати, транспортні засоби). У цих сегментах спостерігаємо значне зростання обсягів імпорту. Зростає також імпорт фармацевтичної та парфюмерно-косметичної продукції при одночасному збільшенні частки імпортованих товарів на ринку. Продовжує зростати обсяг імпорту меблевої продукції (більше ніж на 20% кожного року у 2016-2018рр.), а також іграшок (на 43% у 2016 р., 12% у 2017 р. та 22% у 2018 р.). При цьому частка імпортованих товарів цих груп на споживчому ринку виросла протягом 10 років майже на 20%.

Таблиця 2 – Індекси динаміки обсягів імпорту за групами товарів на споживчому ринку України

Група товарів	Рік											
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Живі тварини; продукти тваринного походження	1,19	2,21	0,75	0,98	0,83	1,66	1,10	0,61	0,49	1,14	1,17	1,25
Продукти рослинного походження	1,28	1,70	0,86	1,24	1,16	1,34	1,10	0,78	0,56	1,12	1,07	1,12
Жири та олії тваринного або рослинного походження	2,03	1,58	0,61	1,21	1,04	0,87	0,99	0,75	0,60	1,35	1,08	1,00
Готові харчові продукти	1,26	1,28	0,76	1,23	1,21	0,98	1,09	0,82	0,62	1,08	1,12	1,21
Фармацевтична продукція	1,40	1,26	0,88	1,15	1,16	1,15	0,94	0,80	0,55	1,18	1,10	1,10
Ефірні олії, косметичні препарати	1,35	1,31	0,80	1,13	1,06	1,05	1,08	0,77	0,69	1,06	1,15	1,19
Мило, мийні засоби	1,33	1,47	0,88	1,07	1,10	0,99	1,05	0,83	0,67	1,09	1,10	1,16
Шкіряна і хутряна сировина та вироби з них	1,17	1,46	0,53	1,43	1,13	1,24	1,04	0,87	0,75	1,25	1,20	1,13
Вироби із шкіри	1,25	2,19	0,55	1,52	0,92	1,52	0,95	0,76	0,59	1,32	1,14	1,23
Папір та картон	1,30	1,20	0,76	1,20	1,10	1,00	1,07	0,66	0,68	1,06	1,02	1,13
Друкована продукція	1,15	1,36	0,65	1,09	1,03	1,05	0,81	0,73	0,45	1,05	0,90	1,14
Текстиль та вироби з текстилю	1,09	1,41	0,68	1,39	1,00	1,29	0,95	0,78	0,75	1,09	1,13	1,16
Взуття, головні убори, парасольки	0,81	2,44	0,54	1,71	0,74	2,20	1,00	0,54	0,58	1,09	0,99	1,37
Керамічні вироби	1,43	1,26	0,45	1,53	1,20	0,94	0,98	0,65	0,60	1,23	1,03	1,21
Електричні машини і устаткування	1,17	1,22	0,61	1,56	1,58	1,05	0,93	0,76	0,71	1,19	1,29	1,33
Наземні транспортні засоби, крім залізничних	1,59	1,46	0,17	1,69	1,64	1,09	0,92	0,45	0,66	1,74	1,41	1,06
Прилади і апарати оптичні, музичні інструменти	1,45	1,21	0,55	1,32	1,16	1,16	0,90	0,62	0,69	1,25	1,35	1,20
Меблі	1,37	1,71	0,49	1,25	1,29	1,14	0,83	0,72	0,50	1,32	1,21	1,26
Іграшки, ігри	1,32	1,91	0,42	1,63	1,15	1,49	0,93	0,69	0,63	1,43	1,12	1,22

Джерело: розраховано за даними [5]

Таким чином, за більшістю розглянутих галузей спостерігається значне зростання обсягу імпортованих товарів. Крім того, у сегменті непродовольчих товарів (крім друкованої продукції) бачимо значне превалювання імпорту, яке по деяких групах товарів перевищує 90%. При цьому у тих галузях, де імпортовані товари становлять майже 100%, спостерігаємо зростання обсягів імпорту. Це свідчить про те, що вітчизняні виробники повністю витіснені з внутрішнього ринку, мають низьку конкурентоспроможність та відсутність ресурсів для розвитку. Зростання попиту на ринку у цих сегментах викликає збільшення обсягів імпортованої продукції і не є стимулюючим фактором для розвитку вітчизняного виробництва. Одним із завдань державної

Порівнюючи динаміку прямих іноземних інвестицій та співвідносячи ці показники з показниками динаміки імпорту та частки імпортованих товарів на внутрішньому ринку, приходимо до таких висновків. За показниками динаміки імпорту найбільш сприятлива ситуація спостерігалась у сегменті продовольчих товарів. За даними табл. 4.12 бачимо, що в цьому сегменті зростає і рівень інвестування відповідних галузей народного господарства. Те ж саме можемо констатувати і щодо поліграфічної діяльності.

зовнішньоекономічної політики щодо розвитку та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників є залучення зовнішніх інвесторів. Завданням держави є створення вигідних умов для інвестування зарубіжними компаніями в розвиток виробництва всередині країни та переваг над ввезенням готової продукції в країну. Показником, що висвітлює результати реалізації державної політики є рівень прямих іноземних інвестицій та їх динаміка. Для проведення аналізу ефективності зовнішньої інвестиційної політики держави щодо основних галузей промисловості, які забезпечують задоволення потреб населення на споживчому ринку, розглянемо динаміку залучення прямих іноземних інвестицій в Україну (табл.

Незначні позитивні зрушення у 2018 р. після тривалого періоду спаду інвестиційної активності зовнішніх інвесторів можемо відзначити у текстильному виробництві, виробництві неметалевої продукції та машинобудуванні. Однак у таких галузях як виробництво фармацевтичної продукції, виробництво меблів та іншої продукції спостерігається превалювання постачання зарубіжними компаніями готової продукції на внутрішній ринок та зниження інвестицій у виробництво всередині країни.

Таблиця 3 – Індекси динаміки обсягу прямих іноземних інвестицій в економіку України

Галузь	Рік							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Сільське, лісове та рибне господарство	1,075	1,008	0,990	1,082	0,794	0,814	1,167	0,987
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	1,035	1,110	1,386	1,062	0,838	0,894	1,046	1,090
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,940	0,906	1,007	0,946	0,947	0,919	0,965	1,043
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	1,025	1,036	1,032	1,098	0,859	0,874	1,109	1,205
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	1,057	1,870	1,040	0,858	0,690	0,919	0,853	0,907
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	0,940	1,069	1,145	1,074	0,794	0,916	0,896	1,059
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	0,917	1,073	0,922	1,256	0,721	0,929	0,986	1,013
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	1,101	1,186	1,354	1,036	0,884	1,127	0,960	0,857

Джерело: розраховано за даними [5]

Висновки. Таким чином, розглянувши ключові показники, що характеризують рівень досягнення стратегічних цілей щодо забезпечення соціально-економічного розвитку та добробуту населення, можемо відзначити, що серед розглянутих сегментів ринку лише у сфері продовольчих товарів та друкованої продукції спостерігаються позитивні результати щодо досягнення стратегічних цілей. Щодо інших галузей на даний момент спостерігаємо негативні тенденції, що вимагають застосування інструментів політики імпортозаміщення. Серед цих інструментів найбільшого значення набувають заходи державної цільової підтримки, спрямованої на розширення виробництва та інноваційного розвитку вітчизняного бізнесу шляхом створення умов для залучення іноземних інвестицій, а також імпортні тарифні квоти та технічні стандарти для товарів, що ввозяться.

Список літератури

1. Аранчій В.І., Перетятко І.В. Зовнішньоекономічна безпека України в контексті міжнародної інтеграції. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. №2. С. 150–161.
2. Архирейська Н.В., Панасейко І.М. Сучасні проблеми забезпечення та оцінки рівня зовнішньоекономічної безпеки України. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 40–45.
3. Борисенко О.П. Стратегія формування та реалізації зовнішньоекономічної політики України. *Наукові праці Чорноморського державного університету*. 2015. №242. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgirbis_64.exe? (дата звернення: 12.01.19).
4. Гордуновський О. М. Особливості зовнішньоекономічної політики України. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Економічні науки». 2015. №4 (337). С. 22–29.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.02.19).
6. Загашвили В. Зарубежный опыт импортозамещения и возможные выводы для России. *Вопросы экономики*. 2016. № 8. С. 137–148.
7. Лупак Р.Л. Імпортозаміщення в системі економічної безпеки держави: регіональний аспект: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 21.04.01. Київ, 2018. 42 с.
8. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки

України». URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (дата звернення: 12.01.19).

9. Олейнов А.Г. Внешнеэкономическая политика стран мира: теория и методология анализа. *Мировое и национальное хозяйство*. 2016. №4 (39). URL: <http://www.mirec.ru/2016-04/verstran-mira> (дата обращения: 15.01.2019).
10. Пенська І., Дахнова О. Прогнозування стану зовнішньоекономічної безпеки України. *Actual problems of economics*. №8(182). 2016. С. 430–438.
11. Полторац А.С. Стратегія імпортозаміщення товарів легкої промисловості в системі напрямів економічного зростання України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. №5. С. 212–216.
12. Пугачевська К.С. Імпортозалежність внутрішнього ринку України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 5. С. 27–39.
13. Pererva P.G., Kocziszky Gy., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M. Veres Somosi. – Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. – 689 p.

References (transliterated)

1. Aranchii V.I., Peretiako I.V. Zovnishnoekonomichna bezpeka Ukrainy v konteksti mizhnarodnoi intehratsii [Ukraine's Foreign Economic Security in the Context of International Integration]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii* [Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy]. 2012. №2. S. 150–161.
2. Arkhireiska N. V., Panaseiko I. M. Suchasni problemy zabezpechennia ta otsinky rivnia zovnishnoekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Modern problems of providing and estimating the level of foreign economic security of Ukraine]. *Biznes Inform* [Business Inform]. 2015. № 1. S. 40–45.
3. Borysenko O.P. Stratehiia formuvannia ta realizatsii zovnishnoekonomichnoi polityky Ukrainy [Strategy of formation and implementation of foreign economic policy of Ukraine]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu* [Scientific works of the Black Sea State University]. 2015. №242. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/.../cgirbis_64.exe? (Last accessed: 12.01.19).
4. Hordunovskiy O. M. Osoblyvosti zovnishnoekonomichnoi polityky Ukrainy [Features of foreign economic policy of Ukraine]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya «Ekonomiczni nauky»* [Bulletin of Cherkasko University]. 2015. №4 (337). S. 22–29.
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 10.02.19).Zagashvy`ly` V. Zarubezhnyy opyt y`mportozameshheny`ya y` vozmozhnye vyvody dlya Rossy`y`. *Vopros ekonomy`ky`*. 2016. # 8. S. 137–148.
6. Zagashvili V. Zarubezhnyy opyt importozameshheniya i vozmozhnye vyvody dlya Rossii [Foreign experience of import substitution and

- possible conclusions for Russia]. *Voprosy jekonomiki* [Economic issues]. 2016. № 8. S. 137–148.
7. Lupak R.L. Importozamishchennia v systemi ekonomichnoi bezpeky derzhavy: rehionalnyi aspekt: avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk : 21.04.01. Kyiv, 2018. 42 s.
  8. Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 r. №1277 «Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy». URL: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (Last accessed: 12.01.19).
  9. Olejnov A.G. Vneshnejekonomicheskaja politika stran mira: teorija i metodologija analiza [Foreign economic policy of the countries of the world: theory and methodology of analysis]. *Mirovoe i nacionalnoe hozjajstvo* [World and national economy]. 2016. №4 (39). URL: <http://www.mirec.ru/2016-04/vep-stran-mira> (Last accessed: 15.01.2019).
  10. Pienska I., Dakhnova O. Prohnozuvannia stanu zovnishnoekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Forecasting the state of foreign economic security of Ukraine.]. *Actual problems of economics*. №8(182). 2016. S. 430–438.
  11. Poltorak A.S. Stratehiia importozamishchennia tovariv lehkoi promyslovosti v systemi napriamiv ekonomichnoho zrostannia Ukrainy [The strategy of import substitution of light industry goods in the system of directions of economic growth of Ukraine]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiki* [Global and national problems of the economy]. 2015. №5. S. 212-216.
  12. Puhachevska K.S. Importozalezhnist vnutrishnoho rynku Ukrainy [Import dependence of the domestic market of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo* [Foreign Trade: Economics, Finance, Law]. 2016. № 5. S. 27–39.
  13. Pererva P.G., Kocziszky Gy., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: [tutorial] / P.G.Pererva [et al.]; ed.: P.G.Pererva, G.Kocziszky, M. Veres Somosi. – Kharkov ; Miskolc : NTU "KhPI", 2019. – 689 p.

Надійшла (received) 26.04.2019

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Яхно Тетяна Петрівна (Яхно Татьяна Петровна, Yahnо Tetiana Petrivna) - кандидат економічних наук, доцент, Львівський торговельно-економічний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин; м. Львів, Україна; ORCID: 0000-0001-6458-0153; e-mail: tetis74@mail.ru

Гусаковська Тетяна Олександрівна (Гусаковская Татьяна Александровна, Husakovska Tetiana Oleksandrivna) - кандидат економічних наук, доцент, Полтавський університет економіки і торгівлі, доцент кафедри менеджменту; м. Полтава, Україна; ORCID: 0000-0002-9094-3613; e-mail: tatgus@ukr.net